

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-зк Антоанета Анчева

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в научна област 8. Изкуства, професионално направление 8.2.

Изобразително изкуство

Национална Художествена Академия, катедра „Изкуствознание“

Дисертационен труд на тема

АРХИТЕКТУРНИЯТ ПЕЙЗАЖ В БЪЛГАРСКАТА ЖИВОПИС

/60-ТЕ-80-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК/

Докторант Силвия Кирова Басева

Научен ръководител доц. д-р Бойка Донева

Докторантката Силвия Басева представя дисертационен труд, състоящ се от текстуална част от 258 страници и научен апарат, съставен от библиография, включваща голям брой източници, главно на български език, поради естеството на разработваната тема. Също така е приложен албум с богат снимков материал, кореспондиращ със съдържанието на труда и включващ произведенията, анализирани в текста.

Дисертацията е обсъдена и допусната до защита на заседание на катедра „Изкуствознание“ на НХА. Докторантката е реализирала изискуемите публикации по темата на дисертационния си труд.

Авторефератът напълно коректно отразява структурата и съдържанието на дисертацията.

Убедително може да се каже, че темата за българския архитектурен пейзаж в периода 60-80-те години е достойна за научно интерпретиране и в тази посока е дисертабилна. Дисертационният труд е структуриран с увод, три глави и заключение. В увода

докторантката с разбиране излага и обосновава предмета, целите и задачите, актуалността на изследването, теоретическата и практическата значимост на труда и установява обхвата на изследването и използваната методология. Също така тя прави някои уточнения и уговорки, касаещи избора на изследвани процеси, явления, обекти и пр. Поставената от авторката основна цел е формулирана в самото заглавие на дисертацията, а именно да проследи развитието и да анализира архитектурния пейзаж в българската живопис в периода от 60-те-80-те години на XX век. Разбира се, това тя прави на основата на съществуващите проучвания, а предвид факта, че художествените явления и процеси имат своя предистория е включила и широк обзор на развитието на архитектурния пейзаж, включително от неговите първи прояви през Възраждането. Налице е стремеж за позициониране на архитектурния пейзаж като поджанр и анализиране на влиянието, което оказват върху него процесите и явленията в българското изобразително изкуство. За целта докторантката разглежда отделни автори и творби, без обаче да ги изважда от общия контекст на времето и от цялостния художествен живот в страната. С оглед на това тя проследява както основни художествени прояви, така и отделни живописци, демонстриращи различни творчески посоки и модели. В този смисъл целта на дисертационния труд работи за обогатяване на познанията за развитието на българския архитектурен пейзаж в посочения период, като етап от цялостното развитие на живописиста.

В разработването на темата дисертантката е приложила комплекс от различни методи за анализ, които коректно посочва. Като основни са използвани формалният, иконографският и сравнителният анализ, както и социологическият и културноисторическият анализ. Те й

позволяват логично да формира линията на развитието на българския архитектурен пейзаж и удачно да изведе основните структурни линии. Мотивацията на докторантката, а също и доброто познаване на специализираната литература по темата е подкрепена и от работата ѝ като художник, чиито творчески интереси и търсения гравитират в същата сфера. Силвия Басева акцентира и фокусира внимание върху обзора и анализа на архитектурния пейзаж в периода 60-те, 70-те и 80-те години. Синхронно са проследени и разгледани основни тенденции и посоки, както и ключови творци и произведения. Това предоставя повече възможности за научно обосноваване и аргументиране на направените изводи в рамките на националното своеобразие на нашето изкуство през различните периоди на развитието му. Силвия Басева се е справила успешно с тази нелека задача като, безспорно, важна роля са изиграли както детайлното проучване на темата, така и дългогодишната ѝ творческа практика на художник-пейзажист.

Първата от трите глави на дисертацията започва с кратка предистория, съдържаща хронологическо проследяване на периодите до 60-те години на XX век, което е наложило разделянето ѝ на четири подглави. В първа подглава са разгледани първите образци, появили се през 19 век, както и процесите повлияли на развитието на архитектурния пейзаж. Във втора подглава във фокуса на вниманието са началните години от 20 век, като интересът от страна на художниците е разгледан в контекста на общия художествен живот в страната и влиянието на европейското изкуство. Отделено е място на основните тенденции – на импресионизма и сецесиона. Третата подглава включва 20-те години на 20 век. Тук докторантката акцентира на създадените вече четири сдружения на художници и ролята, която те играят за формирането на облика на българското изкуство. Напълно заслужено внимание е отделено на Никола Танев,

като автор, очертаващ физиономията на български пейзаж, а също и на Георги Железаров, Сирак Скитник, Иван Милев, Марио Жеков и др. В четвъртата подглава, в рамките на предисторията на българския архитектурен пейзаж, са разгледани процеси, представители и творби от 30-те и 40-те години на 20 век, които са определени от докторантката като „най-плодотворния период за жанра на архитектурния пейзаж“. Прави впечатление, че в изложението на текста на първа глава авторката демонстрира висока степен на професионално познаване, като се стреми в рамките на набелязаните хронологически параметри да обхване процесите, динамиката и промените в българския архитектурен пейзаж като част от цялостния културен и художествен живот в страната. Всичко това очертава многообразието на български архитектурен пейзаж и дава основание на докторантката да заяви, че той има „значимо“ и „безспорно“ място в живописата.

Втората и третата глава имат същностно значение в композиционната структура на дисертационния труд, тъй като са директно фокусирани във формулираната тема и посочения времеви период. В този смисъл, приносът на настоящия труд е подчертано значим именно в тях. Във втора глава „Архитектурният пейзаж през 60-те години на 20-ти век. Общи тенденции и процеси. Характерни представители на жанра“ изследването е развито в няколко линии, респективно подглави. В първата подглава са проследени промените, настъпили в резултат на смяната на политическата система от 1945 до края на 50-те години. Във втората подглава е включен периодът на 60-те и началото на 70-те години, като са разгледани основни автори като Златю Бояджиев, Георги Павлов – Павлето, Иван Христов, Петко Абаджиев, чиито индивидуален стил очертава многообразието на десетилетието. Последното е определено от авторката като „едно от

най-плодотворните за жанра на архитектурния пейзаж“. Третата подглава е посветена на възникването, развитието и представителите на индустриалния пейзаж, който представлява „нов момент“ и „обогатява жанра“, давайки възможност за модерни стилистични решения. Авторката отбелязва две тенденции, които се забелязват в неговото интерпретиране. Едната, според нея, е развита от Васил Бараков и кръгът художници около него, които предлагат композиционни решения, включващи изображения на фабрики и промишлени сгради, т.е. на реална среда. Другата композиционна линия, определена като „синтетично-структуралистична“, е характерна за автори като Петър Дочев и Мария Столарова, на чиито творби е обърнато специално внимание.

В трета глава „Архитектурният пейзаж в българската живопис през 70-те и 80-те години на XX век. Общи тенденции и процеси. Основни представители на жанра“ е подчертано разширяването на погледа и творческата свобода на художниците, което дава основание на докторантката да твърди, че това е един изключително плодотворен период с много значими автори и произведения. Тя очертава няколко линии в неговото развитие – тази на автори като Дечко Узунов, Славка Денева, Владимир Гоев и много други, които търсят определено „по-романтични, емоционални внушения“, докато други като Борис Денев и Иван Христов, а по-късно Светлин Русев, Найдено Петков и др. пресъздават сюжетите „по-монументално“, а често и „по-драматично“. Също така, авторката очертава и трета линия - на художници като Димитър Киров, Кирил Петров, Емил Стойчев и др., в чиито творби отделните елементи са организирани „по-условно“. Докторантката подчертава динамиката на художествения живот у нас през 80-те години, и прави извода, че жанрът се обогатява, без обаче да се достигне широкото му присъствие от 70-те години. Причина за

това, тя вижда в появата на новите течения и интереса към неконвенционалните форми и пренасочването на младото поколение автори към други форми и изразни средства.

В заключението докторантката изследователски защитава своята теза, в която българският архитектурен пейзаж следва логиката на развитие на националната ни живопис и изкуство.

Бих искала да подчертая, че в дисертацията са демонстрирани собствени аргументирани изследователски мнения. Развитието на архитектурния пейзаж се проектира върху широкия фон на процесите и явленията в българското изкуство. Като опорни точки са посочени въздействията на европейското изкуство, рецепцията на различните тенденции и течения, създаването на артистични кръгове, а по-късно и на художествени сдружения, творческата нагласа на авторите и пр. Този комплексен метод при проследяването на многообразието от въздействащи фактори, повлияли върху архитектурния пейзаж, заслужава действително положителна оценка. Изключително балансирано е подходено при разглеждането на художници и творби, като във всеки период са дадени примери с ключови автори, развиващи определени художественопластични линии.

Темата, както отбелязахме, е проблематизирана в няколко основни линии – в посока на европейското влияние, на фона на цялостния художествен модел на развитие в страната и спецификата на българската живопис. В общата рамка на труда съвсем естествено превалират трета и четвърта глава, в който акцентът е върху периода 60-80-те години.

Приложена е класическата схема на хронологично проследяване на развитието на българския архитектурен пейзаж. Приведени са множество примери, представени са автори с особена активност в художествения живот на страната, като е потърсено не само мястото

на всеки творец, но са потърсени и паралели между тях. В този смисъл подходящо е избран методът на изследване, а анализът на конкретни творби и авторови практики безспорно е от полза за изясняване на цялостния ход на развитието на архитектурния пейзаж като част от пейзажния жанр.

Проблемът за архитектурния пейзаж в българската живопис до този момент не е цялостно проучван, извеждането му като самостоятелна тема липсва в изкуствоведската ни литература. Трябва да се отбележи, че темата не е била обект на подобно цялостно специализирано проучване и заслужава да бъде научно интерпретирана, което само по себе си очертава приносния характер на дисертационния труд. В труда са включени обзорни анализи на периодите от самата поява на този жанр, като акцентът е върху 60-те, 70-те и 80-те години, с което се дава цялостна картина на развитието и еволюцията му, разгледани са над 130 български художници и са подложени на анализ няколко стотин произведения. Авторите и творбите са разгледани поотделно, но и като част от художествения процес, в който те логично се вписват. Всичко това е дало основания на дисертантката да направи извод, че архитектурният пейзаж е „едно своеобразно огледало на цялата наша живопис“.

Дисертационният труд на Силвия Кирова Басева показва завидна теоретична подготовка и осведоменост в областта на българското изкуство и по специално в живописния пейзаж. Дисертационният труд показва добро боравене и систематизиране на материала, подходящи цитирания на автори, на произведения и т.н. Актуалността и новите моменти в него са подкрепени от направените проучвания и анализи, от демонстрирания авторов поглед и отношение към разглежданата проблематика.

Изразявам своето съгласие с посочените от докторантката приноси и убедено мога да заявя, че представеният дисертационен труд притежава категоричен приносен характер. Силвия Басева познава много добре проблематиката, ориентира се добре в материала, което ѝ дава възможност леко и свободно да борави с теоретичната основа и художествените примери, върху които гради своите анализи и преценки.

Оценката ми за дисертационния труд, автореферата и научните приноси е положителна и считам, че отговарят напълно на изискванията на ЗРАСРБ.

Като имам предвид всичко това, давам своята положителна оценка и убедено препоръчам на Научното жури да присъди на Силвия Кирова Басева образователната и научна степен „доктор”.

05.05.2019

проф. д-р Антоанета Анчева